

Nærdemokratiske ordninger

Marte Winsvold, NIBR

Distriktssenteret 23. oktober 2014

Dette skal jeg snakke om:

- Nærdemokratiske ordninger i nordiske land
- Begrunnelser for å opprette nærdemokratiske organ
- Betydningen av design

- Prosjekt om nærdemokratiske ordninger i Norden, som NIBR gjennomførte for KS i 2013
- Litteraturstudie
- Empiriske studier i Norge

Nærdemokratiordninger i nordiske land

Stort sett rådgivende – men noen har selvstendig beslutningsmyndighet

- Norge – finnes i en del kommuner, men har ikke eksakte tall
 - Tromsø, Fredrikstad og Øvre Eiker er eksempler
 - Kun Oslo som har organer med delegert beslutningsmyndighet og budsjettansvar
- Sverige – kommunedelsnemnder med samme partipolitiske sammensetning som kommunestyret. Noe beslutningsmyndighet + et visst budsjettansvar.
 - Mange avvirket fordi de ikke oppnådde de demokratimålene som var satt – elleve igjen i 2009
- Finland – 59 av 304 kommuner har delområdeorgan (38 av de 59 er sammenslåtte kommuner). Ca 10% er delegert en form for beslutningsansvar
 - I kommuner med spredt bebyggelse og stor geografisk utstrekning
 - Bare for begrensede deler av kommunen – positiv særbehandling av periferien
- Danmark – lansert som ett av flere demokratiltak i forbindelse med kommunestrukturen reformen – i rundt 20% (?) av kommunene.
 - Ulike organisering – stort sett ingen beslutningsmyndighet
 - Faste dialogmøter med kommunen er vanlig

Hvorfor etablerer man nærdemokratiske ordninger?

1. Nærhet
 2. Bedre beslutninger
 3. Mer deltakelse
 4. Ivareta og/eller bygge lokal identitet
 5. Plaster på såret i sammenslåingsprosesser
- De fire første grunnene for å etablere nærdemokratiske ordninger gjelder også i ikke-sammenslåtte kommuner

1. Nærhet som begrunnelse

- Nærhet - opprettholde den nærheten mellom folk og folkevalgte som kan gå tapt når små kommuner slås sammen til større enheter

Nærhet både for folk og folkevalgte

- Sikre at det er kort vei å gå for innbyggerne når de ønsker å ytre seg
- Sikre at politikerne får innspill fra ulike deler av kommunen
- Forutsetter at nærdemokratiorganet har beslutningsmyndighet og/eller at det er kontakt mellom nærdemokratiorganet og kommunestyret
 - Hvis ikke – fare for at organene lever sitt eget isolerte liv

Erfaring:

- Fører til en formalisering av kontakt, men usikkert om kontakten har økt i volum
- Viktig at det finnes flere og ulike kanaler som appellerer til ulike segmenter i befolkningen - ikke satse alt på nærdemokratiordninger for å skape nærhet

2. Bedre beslutninger som begrunnelse

- Beslutningene som fattes blir bedre tilpasset lokal kontekst når lokal informasjon legges til grunn (en konsekvens av nærhet)
- Lokale organer kjenner til lokale behov og ønsker, hvilke løsninger som er gode eller mulige og få til i den spesifikke lokale konteksten, samt hvilke lokale ressurser man kan dra på
- Lokal forankring kan øke legitimitet og lette iverksetting

Erfaring:

- Politikerne opplever at kontakt med slike organer gir verdifull informasjon
- Nærsynte - mindre opptatt av andre deler av kommunen eller av kommunen som helhet
- Viktig at kommunepolitikerne gjør de overordnede kommunale prioriteringene

3. Mer deltakelse som begrunnelse

- Motivere til bred deltakelse rundt spørsmål som angår lokalsamfunnet
- Tilbud om ekstra deltakelsesarenaer + lokale saker som berører = økt engasjement og deltakelse

Erfaring:

- Uvanlig at slike ordninger faktisk fører til betydelige, målbare økninger i politisk deltagelse og engasjement fra en bredere del av befolkningen
 - Aktiverer de allerede aktive
 - Et utvalg lokale foreninger og organisasjoner dominerer
- Men politikerne får likevel mer input fra befolkningen i politiske beslutningsprosesser
 - Økt bevissthet og oppmerksomhet på innbyggerinvolvering i den kommunale ledelsen
 - Enklere for kommunen å vite hvem de skal henvende seg til for å aktivisere og trekke sivilsamfunnet med

4. Lokal identitet som begrunnelse

- Lokal identitet viktig for folks trivsel - kan virke mobiliserende på lokalt engasjement

Erfaring:

- Allerede etablert felles identitet virker mobiliserende på lokalt engasjement
- Konsolidere og bygge lokal identitet og lokalt fellesskap er i mange tilfeller nærdemokratiorganenes viktigste funksjon
- Organisasjoner og foreninger finner hverandre og får til ting
- Der befolkningen får bestemme selv ønsker de gjerne at nærområdene skal følge gamle kommunegrenser

5. Plaster på såret

- Plaster på såret for sammenslåtte kommuner
- Sorggrupper hvis funksjon er å gjøre overgangen fra gamle kommuneenheter til en ny, større kommuneenhet lettere
- Erfaring: Fredrikstad

Ulike modeller

Tre faktorer som spiller stor rolle for hvordan nærdemokratiorganene fungerer

- Påvirkningsmulighet: Rådgivning eller beslutningsfatning?
- Rekruttering – valg, utpekning, selvrekruttering...?
- Grenser: Gamle eller nye? Hele kommunen eller bare deler?

Påvirkningsmulighetenes betydning

- Arbeidet i organet må ha effekt!
 - Synliggjøre hvordan organenes arbeid gjør en forskjell
 - Hvis ikke: disengasjement og svekket tillit til det politiske systemet
- Klart, avgrenset og meningsfullt mandat – avklart rollefordeling

Fordeler og ulemper – med og uten

- Råd med beslutningsmyndighet
 - Mer motiverende å engasjere seg når man har beslutningsmyndighet
 - Men: mange oppgaver stramt lovregulert, slik at handlingsrommet i realiteten er lite
 - Og: kommunepolitikerne opptatt av at det skal være likhet i tjenestetilbud på tvers av lokalområder - innskrenker handlingsrommet
- Rådgivende organer
 - Mindre makt, mer autonomi
 - Bør ha en formell kobling til kommunestyret!
 - Koordinator - formidle mellom nærdemokratiorgan og kommune - sikre informasjonsflyt, justere og kalibrere forventninger, hjelpe ikke-aktive nærområder til å bli mer aktive og hindre at frivillige blir overbelastet
 - Faste møter eller fast høringspartner i planprosesser

Rekrutteringens betydning

Ulike rekrutteringsmetoder gir ulik legitimitet

- Valg sikrer representativitet + mulighet for å stille til ansvar – høy legitimitet i befolkningen (hvis valgdeltakelsen er akseptabel)
- Utpeking (kommunestyret) – høy legitimitet i kommunestyret, men ikke nødvendigvis i lokalsamfunnet
- Reservere plasser for viktige organisasjoner, foreninger og grupper – høy legitimitet hos viktige sivilsamfunnsaktører (men risikerer å fortrenge svake og uorganiserte grupper)
- Selvrekruttering – legitimitet forutsetter kompetanse og engasjement (hindrer bred rekruttering)
- Helt åpne – inklusjon kan gi legitimitet, men også handlingslammelse og retningsløshet

- Unge og etniske minoriteter vanskelig å få med – målrettet rekruttering

Inndelingens betydning

- Eksisterende kommunegrenser - standardløsning
 - Fordeler:
 - Etablert felles identitet – en viktig suksessfaktor
 - Mer vitale og lettere å få til å fungere
 - = Områder med en etablert lokal identitet fungerer best
 - Ulemper:
 - Hindrer integrering i og tilknytning til storkommunen
 - Sementere gamle identitetsmønstre og hindre integrasjon i den nye storkommunen
 - Bidra til å opprettholde en eventuell motstand mot sammenslåing
- Bryte med eksisterende grenser
 - Fremme integrasjon mellom ulike områder
 - Manglende identifikasjon kan gjøre at folk ikke henvender seg - dårlig egnet til å motta og formidle impulser fra innbyggerne
- Rettet inn mot bestemte grupper
 - Aktivisere grupper det er spesielt vanskelig å få med

Til sist:

- Bør drive målrettet rekruttering
- Avklart og meningsfullt mandat
- Ansvars- og myndighetsområde bør sammenfalle
- Koblingen til kommunepolitikken bør være formell og operativ
- Realistisk forhold til hva nærorganene kan bidra med
- Være ærlig på motivasjonen for å opprette utvalg
- Vurdere om nærdemokratiorganene skal dekke bare deler av kommunen